

Göç Olgusunun Ergen Ruh Sağlığına Etkisi The Effects of the Migration on Adolescent Mental Health

YUNUS KAYA*
DUYGU HİÇDURMAZ**

Geliş Tarihi: 07.12.2016, Kabul Tarihi: 16.05.2017

ÖZ

Göç, bireylerin alışageldiği fiziksel, toplumsal ve kültürel çevreden ayrılarak, yeni bir çevreye uyum sağlamaya çalışmasına yol açan çok boyutlu bir olgudur. Göç eden aileler yeni çevreye, yeni kültüre uyum ve yeniden yaşamı yapılandırma gibi pek çok güçlüklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Ailenin bir parçası olarak çocuklar ve özellikle ergenler bu durumdan daha fazla etkilenmektedir. Çünkü göç, ergenlik dönemi gibi bireylerin bir kimlik oluşturmaya çalıştığı ve akranlarla olan ilişkilerin önem kazandığı bir dönemde gerçekleştiğinde, bireylerin bulunduğu kültürden kopmasına ve akran ilişkilerinin zayıflamasına, dolayısıyla da kimlik gelişiminin zarar görmesine ve ruhsal sorunlara neden olmaktadır. Göç olgusunu yaşayan ergenlerin bu özellikleri, onların risk grubu olarak ele alınmasını ve bu gruba ruhsal açıdan koruyucu çalışmalar yürütülmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda ruh sağlığı çalışanlarına, özellikle de psikiyatri hemşirelerine önemli görevler düşmektedir. Psikiyatri hemşireleri bu özel grubun sorun ve gereksinimlerini belirleyerek bu gruba yönelik koruyucu müdahaleler gerçekleştirebilirler. Bu makalede, göç olgusunun ergen ruh sağlığı üzerindeki etkilerinin ve psikiyatri hemşirelerinin bu konuda yapabileceği müdahalelerin ele alınması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Göç, ergen, ruh sağlığı, psikiyatri hemşireliği.

ABSTRACT

Migration is a multidimensional experience that causes individuals to leave their usual physical, social, and cultural environments and try adapting to a new environment. Migrating families encounter many difficulties such as adaptation to a new environment, a new culture, and a restructuring of their lives. As a part of the family, children -and especially adolescents- are also affected by this condition. If migration takes place in a period like adolescence, when individuals are trying to create an identity and relationships with peers, it causes detachment from the native culture and a weakening of relationships. Consequently, this can damage one's own identity development and cause mental health problems. The characteristics of adolescents who experience migration make it necessary to regard them as a risk group and to carry out mental health promotion activities with them. In this context, mental health professionals, especially psychiatric nurses, play important roles. Psychiatric nurses can define the problems and needs of this special group and plan preventive interventions. The aim of this paper is to discuss the effects of migration on adolescent mental health and the interventions that psychiatric nurses can use about this issue.

Keywords: Migration, adolescent, mental health, psychiatric nursing.

* Y Kaya, Dr. Öğr. Üyesi
Siirt Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu Hemşirelik Bölümü, Siirt
Yazışma Adresi / Address for Correspondence:
Siirt Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu Hemşirelik Bölümü, Siirt
Tel: 0 484 212 11 11 Faks: 0 484 223 51 56
e-posta: yunus.kaya@gmail.com

** D Hiçdurmaz, Dr. Öğr. Üyesi
Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Ankara
e-posta: dhicdurmaz@gmail.com

Insan biyolojik, ruhsal, toplumsal, kültürel ve tinsel yönlerinin birbirileriyle etkileşerek bir bütünü oluşturduğu bir varlıktır. İnsanın bu bütünlük içinde sağlıklı ve iyi olabilmesi her bir alanın en uygun düzeyde işlev gösterebilmesi ile olasıdır. Çünkü herhangi bir alanda meydana gelen sorun diğer alanları da etkileyerek iyi oluş hâlinin ve sağlığın bozulmasına yol açabilmektedir.^(1,2,3) Göç, nedeni ne olursa olsun, bireylerin alışık oldukları toplumsal ve kültürel çevreden ayrılarak yeni bir çevrede yaşamalarını devam ettirmelerine yol açan bir olgudur. Toplumsal ve kültürel çevrede değişiklikler meydana getiren göç durumunda insanın ruhsal, toplumsal, kültürel ve biyolojik açıdan da etkilenmesi ve çeşitli sorunlar yaşaması olasıdır.

Göç, bireylerin isteyerek ya da mecbur kalarak büyüdüğü, yetiştiği ortam ve kültürden ayrılması, yeni bir yerleşim yerine taşınması ve gittiği yerde uzun ya da kısa süreli olarak yaşamını sürdürmesi göç olarak tanımlanmaktadır.^(4,5) Göçle birlikte bireyler, çocukluğundan, içinde bulunduğu yaşa kadar öğrendiği kültürel değerleri, normları ve inanç sistemlerini terk ederek yeni bir kültüre, yeni bir şehre ya da ülkeye uyum sağlamak durumunda kalmaktadır.^(6,7,8) Göç bazen iyi bir şekilde planlanmış ve isteyerek olabildiği gibi, bazen de zorunlu olabilmektedir. İsteyerek ya da planlı olan göçlerin daha iyi sosyoekonomik koşulların aranması, iş olanaklarının fazla olması, sağlık merkezlerine ulaşım ve çocukların eğitim koşulları gibi nedenleri olmaktadır. İyi bir şekilde planlanarak yapılan, amaçları açıkça belirlenen ve göç kararının verilmesinde etkili olunan göçler sonucunda uyum daha kolay olabilmektedir.^(9,10) Öte yandan, isteyerek yapılmasına karşın gerekli ekonomik ve kişisel hazırlık olmaksızın gerçekleşen göçlerde ise bireylerin istediği yaşam koşullarını elde etmesi zor olmaktadır.^(10,11) Zorunlu göç, bireylerin çeşitli nedenlerle yetiştiği, büyüdüğü ve ait olduğu kültürü terk etmek zorunda kaldığı göçlerdir. Terör olayları, savaşlar, can güvenliğinin olmaması, doğal afetler, inançla ilgili ve politik nedenler zorunlu göçlerin nedenleri arasında yer almaktadır.^(9,12,13,14) Savaşlar, terör olayları ve afetler gibi nedenler can güvenliğinin ortadan kalkmasına yol açarak yeterli hazırlık yapılmadan gerçekleştirildiğinden, göç sonrası uyum önemli derecede etkilenmektedir.

Göçler hangi türde olursa olsun, göç eden bireyleri etkilediği gibi, göç edilen bölgedeki bireyleri ve çevreyi de etkilemektedir. Türkiye son yıllarda ülke içinde var olan iç göçe ek olarak, yanı başındaki komşu ülkelerde gerçekleşen savaşlar ve bu ülkelerdeki siyasi istikrarsızlık nedeniyle yoğun biçimde dış göç alan ülkelerden biri konumuna gelmiştir ve göçün getirdiği tüm değişimleri ve sorunları yaşamaktadır.

Göç ve Türkiye

Türkiye, Suriye’de yaşanan iç savaş öncesine kadar kendi içerisinde meydana gelen iç göç hareketleri ve göçün toplumda yarattığı etkiler ile mücadele eden bir ülke olmuştur. Ülke içi göçler, terör olayları ve işsizlik gibi nedenlerle, genellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu bölgesinden

olmaktadır. Bu bölgelerden gelen aileler genellikle fazla sayıda çocuğa sahip olmakta, kentlerin gecekondu semtlerine yerleşmekte ve iş fırsatları arayarak göç edilen şehirlere uyum sağlamaya çalışmaktadırlar.^(15,16)

Türkiye, iç göçlere ek olarak, Suriye’de 2011 yılında meydana gelen iç savaşla birlikte sınır komşusu olması, ulaşımın kolay olması ve gelen göçmenleri daha kolay kabul etmesi gibi nedenlerle Suriye’den ciddi biçimde dış göç almaya başlamıştır.⁽¹⁷⁾ Türkiye’de, 2016 yılı Eylül ayı verilerine göre geçici koruma altındaki Suriyeli mülteci sayısı 2.7 milyona ulaşmıştır. Geçici koruma altındaki bu mültecilerden yalnızca 285 bini kamplarda yaşamaktadır.⁽¹⁸⁾ Gelen göçmenler başlangıçta Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa gibi sınır illere yerleştirilmesine karşın, daha sonra tüm illere yerleştirilmeye başlanmıştır. Yeterli altyapı hazırlığı yapılmaksızın ve dağınık biçimde gerçekleşen bu yerleşimler göçmenlerle birlikte yerel halkı da olumsuz etkileyerek, fiziksel, toplumsal, ruhsal, sağlık ve eğitim ile ilgili açılardan önemli sorunlar yaşanmasına yol açmaktadır.^(17,19,20)

Ülkemize Suriyeli göçmenlerin kabul edilmeye başlanması her şeyden önce bir toplumsal uyum sorunu ortaya çıkarmıştır. Etnik ve mezheple ilgili farklılıklar, gelen göçmenler ile yerel halk arasında bir kutuplaşmaya neden olmakta, göçmenler ile halk arasında dil, kültür ve yaşam tarzı farklılıkları çeşitli sorunlar oluşturmaktadır. Göçmenlerin yaşadığı sorunların başında yaşanan fiziksel ortamların kötü olması, çocukların eğitimlerine devam edememesi, istismar olaylarının artması, ekonomik zorluklar, çalışılan işlerde emeğin karşılığının alınmaması, çocuk işçiliğinin ve suç olaylarının artması gelmektedir.^(17,19,20) Yerel halk açısından yaşanan sorunlar değerlendirildiğinde, göçmenlerin ucuz iş gücü olarak görülmesi, çarpık kentleşme, konut kiralarnın artması, göçmenlerin fazla olduğu yerlerde hırsızlık ve taciz gibi olayların yaşanması nedeniyle halkın huzursuz olması sayılabilmektedir. Yaşanan bu sorunlar iki grup arasındaki sıkıntıları arttırmakta ve göçmenlerin yalnızlaştırılması, etiketlenmesi, dışlanması gibi ek sorunlara neden olabilmektedir.^(17,19,20)

Göçle birlikte ortaya çıkan fiziksel, toplumsal ve kültürel çevredeki değişimler yalnızca göç eden bireyleri değil, aile sistemini de etkilemektedir.^(8,21,22) Bunun da ötesinde, göç olgusu, göç eden bireyleri yalnız olarak değil, içinde buldukları aile sistemiyle birlikte etkilemektedir. Göç eden ailelerin yaşadığı fiziksel, ruhsal ve toplumsal sorunlar, göçe yol açan savaşta ya da terör olaylarında, ailenin üye/üyelerini kaybetmiş ve/veya parçalanmış olması ile daha da artabilmektedir.

Aile Ruh Sağlığı ve Göç

Göçün neden olduğu olumsuz durumlar arasında; bireylerin doğduğu ve büyüdüğü kültürden uzaklaşması, yakın akrabalarının ve toplumsal destek mekanizmalarının kaybolması^(22,23), göç sırasında yaşanan maddi ve manevi kayıplar, ekonomik sı-

kıntılardan kaynaklanan olumsuz çevresel ve fiziksel koşullar^(8,24,25), büyük bir gruba aidiyet duygusunun olmaması, dışlanma, etiketlenme, dil sorunları, etnik kökenli çatışmalar ve kültürel şok^(8,24,26) yer almaktadır. Göçmenler, bırakarak geldikleri kültürlerdeki insanları, inanışları, alışkanlıkları genellikle tanımaktadır ve sosyal destek mekanizmaları daha iyidir. Göçlerle farklı şehir ya da ülkelere gelen aileler geldikleri kültürdeki gibi yakın ilişkiler kurmakta güçlü çabalarla, yalnızlık ve yalıtılmışlık yaşayabilmektedir.^(22,27,28,29) Göç edilen toplumda yeni kültüre ait olamama nedeniyle göçmenler kendi kültürel özelliklerine aşırı biçimde tutunma ve buna bağlı olarak kendi kültürel grubu içine kapanma ve dışa açılmama durumu sergileyebilmektedir.^(6,8,14) Ayrıca dil ve iletişimle ilgili sorunlar da yaşanmakta ve bu durum kendini dile getirme yolunda değişik arayışlara yol açmaktadır. Gerek kültüre fazla tutunma nedeniyle içe kapanma, gerekse iletişimle ilgili sorunlar duygu dışavurumunun sözel iletişimden bedenselleştirmeye kayabilmesine yol açmaktadır.^(14,30) Ailelerin yaşadıkları bu sorunlardan dolayı ruhsal bozukluk yaşama riskleri artmakta^(8,25) ve genellikle depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu, somatizasyon bozukluğu^(9,14,29), yalnızlık, umutsuzluk ve çaresizlik^(8,14) duyguları ortaya çıkmaktadır.

Göç yaşayan ailelerdeki tüm bireyler, ruh sağlığı açısından risk altında olmalarına karşın, gelişimsel dönem itibarıyla risk altında olan ergenler daha fazla dikkat gerektirmektedir.

Ergen Ruh Sağlığı ve Göç

Ergenlik dönemi, bir geçiş süreci olarak tanımlanıp, bireyin çocukluktan çıkıp yetişkinlik dönemindeki yaşamına ve rolüne hazırlandığı bir süreçtir. Bu süreçte ergenlerde, fiziksel, bilişsel, ruhsal ve toplumsal değişimler oluşur. Ergen, bu değişimlere uyum sağlamaya çalışırken aynı zamanda yetişkin yaşam için sağlıklı bir kimlik oluşturmaya çalışmaktadır.^(31,32,33) Bu nedenle süreç çoğu zaman hem ergen hem de aile üyeleri açısından çalkantılı ve zorlanmalarla dolu bir zaman dilimidir.^(33,34,35) Ergen ve aile için çalkantılı olan bu sürece göç gibi toplumsal çevrede değişikliklerin olduğu, aile ve ergenin önemli derecede etkilendiği stresörler de eklenince süreç ergen ve aile için daha da zorlu geçebilmektedir. Bu zorluğun başlıca nedenleri arasında ergenin en büyük destek kaynaklarından biri olan ailenin çoklu stresörlerle mücadele ediyor oluşu ve bir diğer önemli destek kaynağı olan akranların ise geride bırakılmış ya da kaybedilmiş olması yer almaktadır.^(36,37) Dolayısıyla, ergenler için dalgalı olan bu süreçte, uyum sorunları, davranışsal, ruhsal ve duygusal sorunların ortaya çıkma olasılığı daha da artmaktadır.^(25,38) Ergenlerde göçle ilgili olarak en sık karşılaşılan sorunların, kimlik karmaşası ve düşük benlik saygısı^(5,8,21), depresyon^(5,8), anksiyete⁽²⁸⁾, çift dilden kaynaklanan sorunlar⁽⁵⁾, toplumsal reddedilme⁽³⁷⁾, akranlarla sorunların fazla olması, davranışsal sorunlar⁽³⁹⁾, düşük akademik başarı⁽⁸⁾ ve düşük yaşam doyumu⁽⁴⁰⁾ olduğu görülmektedir. Ergenlerin gelişimsel süreç içerisinde yaşadığı zorluğa göçün yarattığı zorlanmaların da eklenmesiyle etkili baş etmenin güçleştiği ve baş etmek için madde kullanı-

mının, suçla karışmanın, aile ve akranlar arasında şiddet ve intihar olgularının arttığı da ortaya konmaktadır.^(28,37,38,41)

Toplumsallaşma ve içinde bulunulan kültürel değerleri öğrenme sürecinde ebeveynler ve toplum, çocuklara içinde buldukları toplumun kültürünü aşılarlar. Göç sürecinde ailenin ve ergenin sahip olduğu değerler ve kurallar ile yeni katıldıkları toplumun genel kuralları, değerleri, inanç sistemleri arasında uyumsuzluk yaşanabilmektedir.⁽⁶⁾ Yörükoglu'nun⁽⁴²⁾ aktardığına göre, göç sürecinde ergenler anne babalarının dünya görüşleri ile göç ettikleri yeni dünyanın yaşam görüşlerini bağdaştıramamaktadırlar. Çocuk evden gelen uyarıları ve baskıları yok saymadığı için uyum yeteneği ve esnekliği de etkilenmektedir. Norveç'e göç etmiş ergenler üzerinde yapılan bir çalışmada, Norveç doğumlu göçmenlerin benlik saygılarının daha yüksek olduğu, eski ve yeni kültürleri arasında denge kurabilenlerin başarılı bir uyum sağladıkları ancak, eski kültürene ve etnik kimliğine sıkı sıkıya bağlı kalanların olumlu bir kimlik oluşturamadıkları ve geniş gruplarla ruhsal çatışmalar yaşadıkları ortaya konmuştur.⁽⁴³⁾ Gün ve Bayraktar'ın⁽²¹⁾ Mardin'in köylerinde yaşarken, İzmir'e ya da Mardin'in ilçeleri olan Kızıltepe ve Nusaybin'e göç eden ergenler üzerinde yaptıkları bir çalışmada, Mardin'den İzmir şehir merkezine göç eden çocukların ilçelere göç edenlere göre umutsuzluk düzeylerinin ve gelecekte beklentilerinin daha olumsuz olduğu belirlenmiştir. Yine bu çalışmada, ergenlerin göç etmeyenlere göre yaşam doyumları ve benlik saygıları daha düşük, sosyal destek sistemleri ise daha zayıf bulunmuştur. Aynı çalışmada, okula gitmeyen, ekonomik durumu kötü olan ergenlerin yaşam doyumunun daha kötü olduğu bulunmuştur.

Ergenlik dönemi sağlıklı benlik kavramı ve benlik saygısının gelişmesi için önemli bir dönemdir. Bu dönemde sağlıklı benlik oluşumu ve benlik saygısının yüksek olmasında toplumsal ilişkiler, toplumsal ilişkilerin niteliği ve onay önemli yer tutmaktadır. Oysa ergen göçle birlikte bu bağlamı tamamen terk etmek zorunda kalabilmekte ve kendisini bilmediği bir kültürün içinde bulmaktadır.^(31,32) Çalışan ergenler üzerinde yaptığı çalışmada, Bildik⁽⁴⁴⁾ bu çocukların yarıya yakınının göç ile şehre geldiklerini ve genellikle okulu bıraktığını ortaya koymuştur. Çocukların okulu bırakma nedenlerinin ise okuyunca garanti bir iş bulamama olasılığı, ailenin ekonomik durumunun kötü olması ve bunun sonucunda çocuğun çalışmak zorunda kalması olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, anne-babanın eğitim seviyesinin düşük olması, babanın da çocukken çalıştığını dile getirmesi ve çocuğun çalışmasını onların da istemesi çocuğun erken yaşta çalışmaya başlamasını etkilemekte, bu da çocuğun ruhsal, bedensel ve duygusal olarak gelişimini olumsuz etkilemektedir. Degboe ve ark.'nın⁽⁴⁵⁾ yaptığı çalışmada, göçle gelen ailelerin hepsinin ekonomik durumunun ulusal yoksulluk seviyesinin altında olduğu ve göçle gelen ailelerin göçle gelmeyen ailelere göre daha fazla sigortasız işte çalıştıkları bulunmuştur. Aynı çalışmada, bu faktörlerin diğer sosyodemografik özelliklerle birlikte ergenlerin kendilerini daha fazla değersiz hissetmesine, geri çekilme ve yalıtım yaşamalarına neden olduğu, bu durumun ise ergenleri daha

kırılgan ve ruhsal bozukluklara yatkın kıldığı belirlenmiştir.

Göç ile gelen ergenlerin uyum ve psikopatoloji düzeyini etkileyen çeşitli etmenler bulunmaktadır. Derluyn ve ark.⁽⁴⁶⁾ yaptıkları çalışmada, demografik özelliklerin ve ergenlerin göç etme sürecindeki ya da göç etmeden önce yaşadıkları travma deneyimlerinin, göç ederken ebeveynlerden birinden ya da her ikisinden ayrılma durumunun ergenlerin ruh sağlığını önemli derecede etkilediğini ortaya koymuşlardır. Aynı çalışmada, kız ergenlerin erkeklere oranla daha fazla duygusal sorun yaşadıkları, anksiyete ve depresyon puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, Sam ve Vitra⁽⁶⁾ da yaptıkları çalışmada, kız çocuklarının erkeklere göre daha kötü ruhsal uyum sağladığını bulmuşlar ve ergenlerin göç ve kültürel değişiklikler sonucunda ruhsal sorunlar karşısında daha kırılgan olabileceğini belirtmişlerdir. Ergenlerin psikopatoloji düzeyini etkileyen etmenleri belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği çalışmada, Neto⁽⁴⁷⁾ dil sorunlarının, aile ve toplumsal desteğin azalmasının göçün olumsuz etkilerini artırdığını bildirmişlerdir. Cinsiyet, yaş, göç edilen yerde kalan sürenin ise ruh sağlığı sorunlarının önemli belirleyicileri olduğu belirtilmiştir.

Türkiye'de iç göçle gelen ailelerle yapılan çalışmalar bu ailelerin genellikle gecekondu semtlerinde olumsuz fiziki koşullarda yaşadıklarını, çocuk sayısının fazla olmasının ebeveyn ilgisinin az olmasına ve evde birey başına düşen alanın yetersiz olmasına yol açtığını^(24,48); çocuk ve ergenlerin temel gereksinimlerinin karşılanmamasının ve çocuğun/ergenin yaşadığı sorunların görülmemesinin çocuğun/ergenin daha fazla dış dünyaya yönelmesine^(15,24,27), aile ile iletişimin bozulmasına ve çatışmalara neden olduğunu⁽²⁴⁾ ortaya koymaktadır. Aynı çalışmalarda ailelerin genellikle işsiz kalmasının çocukların/ergenlerin okulu bırakması ve çalışmaya başlamasına, çalışan çocuğun/ergenin ise daha fazla suça yönelmesine yol açtığı belirtilmektedir.^(15,24,27) Yapılan çalışmalarda, gelinen kültür ve çevreye olan aidiyetin azalmasının ve bağların zayıflamasının bireyleri suç işlemeye daha yatkın hâle getirdiği bulunmuştur.^(27,49) Suç işlemeye başlamadan önceki dönemde ergenler, eve, okula, çevreye uyumsuzluk, geçimsizlik, okul ve evden kaçma gibi uyum bozuklukları göstermekte, ilerleyen evrelerde ise giderek suç işlemeye daha yatkın hâle gelmektedirler.^(38,49) Suç işleyen ergenlerle ilgili olarak, bu ergenlerin kendi yaşam koşullarını şehrin diğer kısımlarındaki daha gelişmiş ve iyi koşullarla karşılaştırdığı, bu durumun ergende adaletsizlik düşüncesine, aile ve topluma karşı kıskançlık, kin ve nefret duygularının oluşmasına neden olduğu, ergenlerin bu duyguların etkisiyle saldırgan davranış gösterdikleri ve suça daha fazla yatkın oldukları ortaya konmuştur.^(27,50) Avcı⁽⁴⁹⁾ cezaevindeki çocuklarla yaptığı çalışmada, bu çocukların yarıya yakınının ailelerinin buldukları şehre göçle geldiklerini belirlemiştir. Çocuğun suça yönelmesi ile ilgili belirttiği diğer etkenler ise çocukların yaşadığı evin ve ekonomik koşulların kötü olması, çocuk sayısının fazla olması, evlerinde kendilerine özel bir odalarının olmaması ve aile ilgisinin az olmasıdır. Bu durumda ergenin kendini var edebilmek için madde kullanımı ve çete

gibi akran gruplarına katılabildiği belirtilmektedir.

Dış göç olgusunda ergenlerin yaşadıkları sorunlar iç göç olgusu ile benzerlik göstermekle birlikte, ülke, dil ve kültür farkı ve yaşanan kayıplar nedeniyle daha ağır olabilmektedir. Suriyeli göçmenlerin incelendiği raporlara bakıldığında yasal yolla ülkeye girmeyen ve okula devam etmesi gereken çocukların/ergenlerin okula devam edemediği, okula devam eden çocukların/ergenlerin dil sorunları yaşadığı görülmektedir.^(17,19,20) Ülkeye yasal yolla giremeyen ve ailenin yaşadığı ekonomik sorunlar nedeniyle çalışan ergenler çocuk işçi olarak çalışmakta, bu durum çocuğun fiziksel, ekonomik ve cinsel olarak istismara uğrama riskini ortaya çıkarmaktadır.⁽¹⁹⁾ Tüm bu veriler değerlendirildiğinde, göç eden ergenlerin fiziksel, ruhsal ve toplumsal sağlıkları açısından risk grubunu oluşturduğu ortaya çıkmaktadır.

Göç Etmiş Ergen ve Psikiyatri Hemşireliği

Ergenlik dönemindeki bireylerin içinde buldukları gelişimsel döneme ilişkin stresörlere göçün yarattığı stresörler eklendiğinde baş edilmesi oldukça güç ve ruhsal açıdan riskli bir durum ortaya çıkmaktadır.^(5,8,21,39) Göç olgusunu yaşayan ergenlerin bu stresörlerle başa çıkabilmesinin sağlanmasında toplum ruh sağlığı çalışanlarına ve bu grup içinde psikiyatri hemşireliğinin bir alt alanı olarak tanımlanan toplum ruh sağlığı hemşirelerine büyük görevler düşmektedir. İç göç yaşayan ya da dış göçle ülkemize gelen ergenlere yönelik yaklaşımda farklı meslek üyeleriyle ekip anlayışı içerisinde ve aileyi de dâhil ederek yapılacak uygulamalar büyük önem taşımaktadır. Okul yöneticileri ve rehber öğretmenlerin, okul sağlığı hemşireleri, toplum sağlığı merkezleri ya da aile hekimliklerinde çalışan sağlık ekibi üyelerinin, belediye gençlik merkezlerinde çalışan personelin iş birliği ve eşgüdüm içinde çalışması gerekli uygulamaların planlanmasında kolaylaştırıcı olacaktır.^(52,53) Psikiyatri hemşireleri, ergenlerin yaşadıkları stresörleri ve bunların kendilerine etkilerini fark etmelerinde ve bu stresörlere karşı etkili baş etme yöntemleri geliştirmelerinde onlara danışmanlık sağlayabilir.^(51,52) Baş etmeye ek olarak, ergenin içinde bulunduğu kültüre uyumunu kolaylaştıracak, akran ilişkilerini güçlendirecek ve boş zamanlarını etkili geçirmesine yönelik seçenekler sunacak grup danışmanlığı programları planlayarak uygulayabilir. Bu programlara Türk ergenlerin ve farklı kültürden gelen bu ergenlerin birbirlerine kültürlerinin özelliklerini anlatmalarını sağlayacak oturumlar ve birlikte bir şeyler üretirek ya da eğlenerek kaynaşabilmelerini sağlayacak etkinlikler dâhil edilebilir. Ergenlerin toplumsal çevreye uyumda yaşadığı güçlükler göz önüne alındığında, onların sağlıklı biçimde topluma katılımını sağlamak ve sevdiği aktivitelere yönlendirmek hem ergenin uyum sürecini hızlandıracak hem de onların benlik saygısı üzerinde olumlu etkileri olacaktır.^(51,52,53)

Ergenin sağlıklı ruhsal ve toplumsal gelişme gösterebilmesi ailede tutarlı bir yapının ve kontrollü bir otoritenin varlığı ile mümkündür. Göç yaşamayan ailelerde bile ergenlik döneminin

hem aile hem de ergen için zorluklara neden olduğu düşünüldüğünde, göç etmiş ailelerde zorluklar daha sık ortaya çıkabilmektedir. Çünkü onlar da göçe bağlı pek çok uyum sorunu ile baş etmeye çalışmaktadırlar.^(36,37,52) Bu nedenle psikiyatri hemşireleri tarafından ebeveyn ve kardeşlere yönelik de danışmanlık programlarının geliştirilmesi oldukça yararlı olacaktır. Bu dönemde ergenin aile içinde görünür kılınmasının sağlanması, yaşadıkları sorunların fark edilmesi ve konuşulması, aile içi iletişimi arttırmak için iletişim yöntemlerinin etkinleştirilmesi, ergenin ebeveynleri tarafından desteklenmesi, anlaşılması, ergenin ve ailenin yardım alabilecekları kurum ve kaynakların fark ettirilmesi ve bu kurumlarla etkileşimin kolaylaştırılması aileye yapılacak girişimler arasında yer almaktadır.^(51,52) Tüm bu uygulamalar ergenlerin ve ailelerinin baş etme becerilerinin güçlenmesine, sağlıklı bir şekilde uyum sağlamlarına, ruhsal ve fiziksel sağlıklarının gelişmesine, göç eden aile sisteminin hasar almadan ya da en az hasarla bu süreci atlatmasına katkı sağlayacak, ergen ve ailelerin yalıtılmışlık duygusunu azaltarak, suçla karışma gibi riskli davranışları aza indirebilecektir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, göç, ergenlik dönemi gibi bireylerin bir kimlik oluşturmaya çalıştığı ve akranlarla olan ilişkilerin önem kazandığı bir dönemde gerçekleştiğinde bireylerin bulunduğu kültürden kopmasına ve akran ilişkilerinin zayıflamasına dolayısıyla da kimlik gelişiminin zarar görmesine ve ruhsal sorunlara neden olmaktadır. Sağlıklı kimlik oluşturamayan ergenler ve yaşanan ruhsal sorunlar bu grubun suç, madde bağımlılığı ve intihar gibi sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu noktada psikiyatri hemşireleri ve ilgili diğer disiplinler tarafından bu özel grubun sorun ve gereksinimlerinin belirlenmesi ve bu gruba yönelik koruyucu müdahalelerin yapılması göç yaşayan ergenlerin geldikleri yeni kültüre sağlıklı uyum yapmalarında, sağlıklı ve mutlu bir geleceğinin olmasında oldukça önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. Gorman LM, Raines ML, Sultan DF. Psychosocial nursing for general patient care. 2nd. ed. Philadelphia: F.A. Davis; 2002. p: 43-50.
2. Engin E, Ergün G. Depresyon. Çam O, Engin E. Editör. Ruh sağlığı ve hastalıkları hemşireliği bakım sanatı. İstanbul: Medikal Kitabevi; 2014. s: 333.
3. Stuart GW, Laraia MT. Principles and practice of psychiatric nursing. 7th. ed. USA: Mosby Inc.; 2001. p: 63-65.
4. Virupaska HG, Kumar A, Parthasarath Nirmata B. Migration and mental health: An interface. J Nat Sci Biol Med. 2014; 5(2): 233-239. doi.org/10.4103/0976-9668.136141
5. Perez R. Effects of immigration during adolescence on mental health and well-being. Issues in Mental Health Nursing 2016; 37(10): 765-768. doi.org/10.3109/01612840.2016.1142032
6. Sam DL, Virta E. Intergenerational value discrepancies in immigrant and host-national families and their impact on psychological adaptation. Journal of Adolescence 2003; 26(2): 213-231. doi.org/10.1016/S0140-1971(02)00129-X
7. Tuzcu A, Bademli K. Göçün psikososyal boyutu. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar 2014; 6(1): 56-66. doi.org/10.5455/cap.20130719123555

8. Walsh S, Shulman S, Maurer O. Immigration distress, mental health status and coping among young immigrants: A 1-year follow-up study. International Journal of Intercultural Relations 2008; 32(5): 371-384. doi.org/10.1016/j.ijintrel.2008.06.007
9. Aragona M, Pucci D, Mazzetti M, Maisano B, Geraci S. Traumatic events, post-migration living difficulties and post-traumatic symptoms in 1st generation immigrants: a primary care study. Ann Ist Super Sanità 2013; 49(2): 169-175. doi.org/10.4415/ANN_13_02_08
10. Gong F, Xu J, Fujishiro K, Takeuchi DT. A life course perspective on migration and mental health among Asian immigrants: The role of human agency. Social Science & Medicine 2011; 73(11): 1618-1626. doi.org/10.1016/j.socscimed.2011.09.014
11. Rousseau C, Drapeau A, Corin E. The influence of culture and context on the pre- and post-migration experience of school-aged refugees from Central America and Southeast Asia in Canada. Soc. Sci. Med. 1997; 44(8): 1115-1127. doi.org/10.1016/S0277-9536(96)00243-2
12. Özen Ş, Antar S, Özbulut Ö, Altındağ A, Oto R. İç göç yaşayan bir grup lise öğrencisinde ruhsal belirti şiddetinin cinsiyet ile ilişkisi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi 2001; 8(3): 156-162. Available from: http://www.ejmanager.com/fulltextpdf.php?mno=34214
13. Sır A, Bayram Y, Özkan M. Zorunlu iç göç yaşamış bir grupta travma sonrası stres bozukluğu üzerine bir ön çalışma. Türk Psikiyatri Dergisi 1998; 9(3):173-180. Available from: https://www.journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_1_2_83_88.pdf.
14. Williams CL, Berry JW. Primary prevention of acculturative stress among refugees: application of psychological theory and practice. American Psychologist 1991; 46(6): 632-641. doi.org/10.1037/0003-066X.46.6.632
15. Balcioglu İ, Doksat MK, Tan O. Madde bağımlılığı, göç ve suç. Yeni Symposium 2001; 39 (4): 185-191. Available from: http://yenisymposium.com/Pdf/TR-YeniSempozyum-3195a91e.pdf
16. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Türkiye göç ve yerinden olmuş nüfus araştırması. Ankara: İsmat Matbaacılık Yayıncılık; 2006. Available from: http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tygona/TGYONA_rapor.pdf
17. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar, saha araştırması sonuçları, Ankara. 2013. Available from: http://sitap.org/wp-content/files_mf/1409307703_magicfields_document_1_1.pdf
18. Balcılar M. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin sağlık durumu araştırması Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerde bulaşıcı olmayan hastalık risk faktörleri sıklığı 2016. Available from: http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/Yayin/541
19. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi. Suriye'li sığınmacıların Türkiye'ye etkileri. Ankara; 2015. Available from: http://teseov.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf
20. Erdoğan MM. Türkiye'deki Suriyeliler: toplumsal kabul ve uyum araştırması. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-Hugo, Ankara. 2014
21. Gün Z, Bayraktar F. Türkiye'de iç göçün ergenlerin uyumundaki rolü. Türk Psikiyatri Dergisi 2008; 19(2), 167-176. Available from: http://www.turkpsikiyatri.com/C19S2/167-176.pdf
22. Puyat JH. Is the influence of social support on mental health the same for immigrants and non-immigrants?. J Immigrant Minority Health 2013; 15(3):598-605. doi.org/10.1007/s10903-012-9658-7.
23. Pumariega AJ, Rothe E, Pumariega JB. Mental health of immigrants and refugees. Community Mental Health Journal 2005; 41(5): 581-597. doi.org/10.1007/s10597-005-6363-1
24. Turan MT, Beşirli A. Kentleşme sürecinin ruh sağlığı üzerine etkileri. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2008; 9(4): 238-243. Available from: http://psikiyatridizini.net/viewarticle.aspx?articleid=7032
25. Huang KY, Calzada E, Cheng S, Brotman LM. Physical and mental health disparities among young children of Asian immigrants. The Journal of Pediatrics 2012; 160(2): 331-337. doi.org/10.1016/j.jpeds.2011.08.005.
26. Wang L, Hu W. Immigrant health, place effect and regional disparities in Canada. Social Science & Medicine 2013; 98, 8-17. doi.org/10.1016/j.socscimed.2013.08.040.
27. Coşar Y. Kentleşen Türkiye'de çocuk suçluluğu. Türkiye Barolar Birliği Dergisi 2005; 56, 281-327. Available from: http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2005-56-112.pdf
28. Garcia CM, Saewyc EM. Perceptions of mental health among recently

- immigrated Mexican adolescents. *Issues in Mental Health Nursing* 2007; 28(1): 37-54. doi.org/10.1080/01612840600996257
29. Jibeen T, Khalid R. Predictors of psychological well-being of Pakistani immigrants in Toronto, Canada. *International Journal of Intercultural Relations* 2010; 34(5): 452-464. doi.org/10.1016/j.ijintrel.2010.04.010
30. İren Akbıyık D, Güngör Mendel E, Önder ME, Cording C. Almanya'da yaşayan Türkler'de "göçmen olma"nın depresyon ve somatik semptomlar üzerine etkisi. *Kriz Dergisi* 1999; 7(2): 25-29. Available from: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/21/74/733.pdf>
31. Steinberg L. Ergenlik. Çeviri Editörü: Çok F. 2. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, Genç Ofset Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti; 2013, s: 39-146.
32. Santrock JW. Ergenlik. Çeviri Editörü: Siyez DM. 14. Baskıdan çeviri. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti; 2012, s:50-154.
33. Çavuşoğlu H. Çocuk Sağlığı Hemşireliği. Genişletilmiş 11. Baskı, Cilt-1. Ankara: Sistem Ofset Basımevi Ticaret Limited Şirketi., 2013; s:66-67.
34. Kroger J. Identity Development: Adolescence Through Adulthood. London, United Kingdom: Sage Publications Inc., 2000; p: 34-43.
35. Öztürk MO, Uluşahin A. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları I., Yenilenmiş 11. Baskı, Ankara: Tuna Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş., 2008, s:94-117.
36. Cislo AM, Spence NJ, Gayman MD. The mental health and psychosocial adjustment of Cuban immigrants in South Florida. *Social Science & Medicine* 2010; 71(16): 1173-1181. doi.org/ 10.1016/j.socscimed.2010.06.001
37. Walsh SD, Harel-Fisch Y, Fogel-Grinvald H. Parents, teachers and peer relations as predictors of risk behaviors and mental well-being among immigrant and Israeli born adolescents. *Social Science & Medicine* 2010; 70(7): 976-984. doi.org/ 10.1016/j.socscimed.2009.12.010.
38. Stevens GW, Walsh SD, Huijts T, Maes M, Madsen KR, Cavallo F et al. An internationally comparative study of immigration and adolescent emotional and behavioral problems: effects of generation and gender. *Journal of Adolescent Health* 2015; 57(6):587-594. doi.org/10.1016/j.jadohealth.2015.07.001
39. Ponizovsky AM, Monsbach-Kleinfeld I. Prevalence of mental disorder and use of services in a immigrant adolescent population: Findings from National Mental Health Survey. *Journal of Child and Adolescent Behavior* 2015, 3(176) doi.org/10.4172/2375-4494.1000176
40. Hernando A, Nunes C, Cruz Torres C, Lemos I, Valadas S. A comparative study on the health and well-being of adolescent immigrants in Spain and Portugal. *Saude Soc.* 2013, 22(2): 342-350. doi.org/10.1590/S0104-12902013000200007
41. Plener PL, Munz LM, Allroggen M, Kapusta ND, Fegert JM, Groschwitz RC. Immigration as risk factor for non-suicidal self-injury and suicide attempts in adolescents in Germany, *Child Adolesc Psychiatry Ment Health* 2015; 9(34):1-7. doi.org/10.1186/s13034-015-0065-4
42. Yörüköğlu A. Değişen toplumda aile ve çocuk. 7. Baskı, İstanbul: Özgür Yayınları, 2007; s:227-234.
43. Sam DL. Psychological adaptation of adolescents with immigrants backgrounds. *The Journal of Social Psychology* 2000; 140(1): 5-25. doi.org/10.1080/00224540009600442
44. Bildik T. Çalışan ergenlerin sosyo-demografik ve çalışma koşullarına ilişkin özellikleri. *Ege Eğitim Dergisi* 2003; 3(1): 24-35. Available from: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/eggefd/article/view/5000004075>
45. Degboe A, BeLue R, Hillemeier M. Parental immigrant status and adolescent mental health in the United States: do racial/ethnic differences exist? *Child and Adolescent Mental Health* 2012; 17(4): 209-215. doi.org/10.1111/j.1475-3588.2011.00636.x
46. Derluyn I, Mels C, Broekaert E. Mental health problems in separated refugee adolescents. *Journal of Adolescent Health* 2009; 44(3): 291-297. doi.org/ 10.1016/j.jadohealth.2008.07.016.
47. Neto F. Predictors of mental health among adolescents from immigrant families in Portugal. *Journal Of Family Psychology* 2009; 23(3): 375-385. doi.org/ 10.1037/a0015831
48. Öztürk M, Altuntepe N. Türkiye'de kentsel alanlara göç edenlerin kent ve çalışma hayatına uyum durumları: Bir alan araştırması. *Journal of Yaşar University* 2008; 3(11): 1587-1625. Available from: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/jyasar/article/view/5000066026/5000061532>
49. Avcı M. Tutuklu çocuklar üzerine bir araştırma: çocukların suç yönelmesinde etkili olan toplumsal nedenler ve çözüm önerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2008; 11(1): 49-73. Available from: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ataunisobil/article/viewFile/1020000472/1020000465>
50. Bakircioğlu R. Çocuk ve ergenlerde ruh sağlığı. 4. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık; 2011, s: 277-284.
51. Özdemir A, Budak F. Göçün çocuk ruh sağlığı üzerine etkileri. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi* 2017; 3(2): 212-223. Available from: http://kadinrastirmalari.kadem.org.tr/wp-content/uploads/2018/02/212_223.pdf
52. Demirbaş H, Bekaroğlu E. Evden uzakta olmak: Sığınmacıların/ Mültecilerin psikolojik sorunları ve alınacak önlemler. *Kriz Dergisi* 2013; 21, 11-24. Doi:10.1501/Kriz_0000000334
53. Polat G. İç göçün çocuk ruh sağlığına etkisi ve sosyal hizmet müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 2007; 18(1): 89-106. Available from: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423931343.pdf>